

Justus van Maurik Jr. en zijn werken.

In „De Ziekenverpleging” op de Prinsengracht te Amsterdam overleed in den avond van 14 November j.l. de heer Justus van Maurik Jr. Geboren 22 Augustus 1846, bereikte hij dus even den leeftijd van 58 jaar.

Zijn lijden moet lang en smartelijk geweest zijn, Toch behield hij, tot op enkele weken vóór zijn dood, zijn vroolijke stemming; doch in de laatste weken was alle opgewektheid verdwenen; het weinig vermagerde gelaat had ernstige trekken, de oogen waren bij voortduring naar boven gericht, hij sprak weinig meer.

Eenige dagen vóór hij in schier onafgebroken slaap viel, zei hij: „'t is uit! . . . 't is gedaan met me! . . . ik ben bereid, zooals de vromen zeggen . . . ik hoop, dat de dood spoedig komt . . . dat ik niet langer moet lijden!”

De woorden: „zooals de vromen zeggen,” sprak hij met ernst uit, alsof hij zeggen wilde: „zóó is het!”

Wij namen deze woorden van Van Maurik over van den heer J. H. Rössing, die in het N. v. d. Dag van 22 November een meer dan twee kolom lang artikel wijdt aan de nagedachtenis van dezen doode.

Bij dat „bereid zijn,” voegt deze schrijver nog zijn eigen woorden, door te zeggen: „Dat was ook voor Hamlet in zijn gepeins over dood en leven, over het gaan naar het land vanwaar geen reiziger ooit keerde, over zijn en niet-zijn . . . alles waar het bij den mensch ten slotte op aankomt.”

Dezer dagen vroeg mij iemand, — ’t was er een, die de werken van Van M. gaarne las, — hoe dat „bereid zijn,” in den trant der vromen gesproken, moest worden opgevat.

Ik antwoordde, niet te mogen oordeelen, en dat niemand weten kon wat daar in die lange lijdensweken tusschen God en de ziel van Van Maurik was omgegaan, maar dat de vromen bij de uitdrukking „bereid zijn” altijd gaarne wilden weten op welken grond iemand zulk een belijdenis uitsprak, ja, dat het tegenover den heiligen en rechtvaardigen God noodig is, een goeden, vasten grond te hebben, waarop men met vrijmoedigheid in zijne tegenwoordigheid staan kan.

Justus van Maurik was, hoewel hij geen bepaald letterkundige opleiding had genoten, een goed ontwikkeld man en had daarenboven iets, begeerlijk voor ons allen talent.

Dat talent deed eerst van zich spreken in 1873. Toen brak er onder de sigarenmakers van Amsterdam een werkstaking uit — een ongehoords iets in die dagen — en de tijdelijke stilstand van zaken (Van M. was sigarenfabrikant) deden hem grijpen naar de pen. „Met z'n achten” verscheen, en zoo ten voeten uit waren die Amsterdamsche mannen- en vrouwentypen geteekend, dat deze eersteling al dadelijk een goed onthaal vond. De man, die zoo iets kon schrijven, kon nog wel meer, oordeelde men, en „men” had goed geoordeeld. Als schrijver en spreker was Van M. spoedig heel het land door bekend, duizenden hoorden jaren achtereen zijn koddig-komische voordrachten, en tienduizenden maakten zich in de eenzaamheid vroolijk over zulk een oolijken schrijver.

Over Amsterdam heeft Van M. ook veel geschreven. Hij kende zijn geboortestad door en door, had een uitstekend geheugen en wist, waar dit te kort schoot, de oude mannen en vrouwen op te zoeken, die hem meedeelden wat zij in hun jeugd hadden gezien en beleefd. Zoo verscheen ten vorigen jare een boek onder den titel: „Toen ik jong was,” een boek, dat dra na de verschijning door 9000 menschen was gekocht.

Ja, over dat verdwijnend Amsterdam zou hij nog eens een boek willen schrijven. Eenige weken vóór zijn dood heeft hij nog gezegd: „Als ik maar eerst beter ben, dan zal ik schrijven. Al wat ver weg van mij staat, komt nu helder vóór mij, en schijnt mij toe als pas gebeurd. Ik overzie de stof.”

Ja, de stof overzien was voor den vluggen geest van Van Maurik mogelijk. Vandaar ook, dat na een kort verblijf in Indië een tamelijk lijvig boek van zijn hand verscheen onder den bescheiden titel: „Indrukken van een Totok,” maar waarin zóóveel zaken naar waarheid en waarde worden geschetst, dat het trager geesten eenvoudig onbegrijpelijk voorkomt, hoe, bij een vluchtig bezoek, zoo iets kan geleverd worden.

Als mensch bezat Van M. vele goede eigenschappen. Zijn hart was niet ongevoelig en stomp voor ander leed en smart.

Genoemde heer Rössing zegt er van:

„Het meest echter hadden onder het Amsterdamsche mindere volk de tobbers, de slovers, de oude vrouwtjes, de zorgzame moeders, de werkzame vaders, de opofferende dochters, de gebrekkigen, de misdeelden, de eenvoudigen van hart zijn sympathie.

„Want Van Maurik was zeer gevoelig van hart en licht bewogen. Hij eerde een „Mie de Porster,” die slechts uit porren ging om een kind, dat eigenlijk het hare niet was, groot te brengen; hij liet de stille droefheid gevoelen van den man, die, achteruit geraakt, in een benauwde buurt van het Fransche Pad woonde op een armzalig kamertje en het brood verdiende met het maken van bruiloftsverzen, het schrijven van brieven, enz. en dien de bureu nawezen en uitscholden voor vrek, en die bij zijn dood de bureu verbluffen deed om het gevonden rekeningetje van het geld, betaald voor een zerkje op het graf van zijn eenig kind, om een stuk speelgoed, dat hij iederen avond in handen had genomen.

„Justus van Maurik heeft het lijden der lijdenden, der zwakken, der verschoppelingen, der ongelukkigen gevoeld en met hen geleden. Zijn tijdgenooten heeft hij laten lezen wat er in een groote stad al niet geleden wordt en hoe onder nederigen en stillen een offervaardigheid is, die bij alle ongeluk en droefheid verkwikt en verwarmt. En de man, die dat lijden en die droefheid der ellendigen beschreef, zoo kleurvol als hij het kon, rijst nog in uwe schatting zoo ge weet, dat hij ook zelf de hand ter hulp en redding uitstak. Hoe gretig werden dan ook zijn novellen ontvangen. In Warendorfs Novellen-bibliotheek werden van die van Van M.'s hand 20.000 gedrukt en . . . verkocht.”

En toch — tegen die novellen, hoeveel onschuldige bladzijden zij misschien ook te lezen geven, hebben wij een ernstige grief. Immers, het lijden wordt door Van M. niet gezien van uit 't Kruis, en de ellendigen worden niet heengewezen naar Golgotha. Neen, de arme, de topper, de slover, de oude vrouwtjes, de zorgzame moeders, de werkzame vaders, de opofferende dochters, de misdeelden zijn „ten slotte” niet geholpen met het brood, dat weer hongeren doet. Ja, in de beschrijving van lijden en ellende kan Van M. als talentvol schrijver u meevoeren, u een traan zelfs het oog ontpersen, maar de vraag blijft onbeantwoord: *vanwaar* dat lijden, en ook die andere: *is er eenig middel, waardoor wij uit dat lijden kunnen verlost worden.*

Is dit ons hoofdbezwaar, er is nog een tweede, ook van groote beteekenis.

Justus van Maurik was, volgens den genoemden heer Rössing, „bij rijk en arm bekend om zijn boert en jok. Ontelbaar velen heeft hij doen schaterlachen en iedere grap gaf hij in haar volle naaktheid ten beste.”

Wie houdt er nu niet van een gullen lach? Wie is niet gaarne in gezelschap van menschen, bedeed met zulke rijke geestesgaven, dat zij waarheid en ernst door gepasten humor laten vergezeld gaan? Ja, er zijn geloovigen, die een lach weten te tooveren op iemands gelaat door zorg en tranen heen. Bij het spreken over de ernstigste waarheden weten zij door hun echt Christelijken humor uw geest te verfrisschen en u een lach te ontlokken, dien ge u nimmer behoeft te schamen.

Maar de wijze waarop Van M. ons laat lachen, bevredigt niet. Fijn besnaard en dientengevolge fijngevoeld was deze schrijver allerminst. Zegt niet de heer R., dat hij iedere grap in haar volle naaktheid ten beste gaf? Dat realisme kan niet bekoren. Het mag de volkstaal en den volkshumor in al zijn juistheid weergeven, er is geen rekening gehouden met het: alle dingen stichten niet, en daardoor krijgen wij platheden, gemeene straattaal, zelfs vloekwoorden Welk wezenlijk beschaafd mensch — ik zwijg van den Christen — durft zulke boeken, ze mogen dan talentvol geschreven zijn, zijn kinderen in handen geven?

Hoe groot is de afstand tusschen zulke grappen in al haar naaktheid, en echten humor, de soort, die lach en traan tegelijk het oog ontlokt en die kiesch en kuisch, door ieder mag worden gehoord en gelezen.

En als er niettemin duizenden bij duizenden zijn, die Van M.'s werken koopen en lezen, pleit dit dan niet voor onchristelijken zin bij dat deel van een Christennatie, dat zich bij zulke lectuur verkwikt gevoelt?

En is het niet plicht voor ouders, opvoeders, Christenschrijvers e. a., om te wijzen op de verderfelijke strekking van zulke lectuur?

Het woord van mannen als de heer R. wordt zoo ver gehoord. En argeloos brengt het vele onnadenkenden op een dwaalspoor.

Waar God niet op 't hoogst wordt verheerlijkt en de zondaar op 't diepst vernederd, daar zagen onze vaders — en terecht — dreigend gevaar. Hoe groot moet het gevaar dan niet zijn, waar van God wordt gezwegen of diens heilige naam spottend wordt misbruikt en waar met de zonde grappig wordt geschermt!

„Bereid zijn,” ja, daar komt het op aan! Maar laat dat niet op een „ten slotte” aankomen. En bovenal, stel u de vraag: op welken grond hoop ik eens de eeuwigheid in te gaan.

P. J. W.